

IV

Esu tau sakęs, Musos kūno taip niekuomet ir nerado.

Todėl mano motina primetė man griežtą pareigą persikūnyti. Ji privertė mane, vos tik sutvirtėjau, nešioti net ir per didelius velionio apdarus – marškinėlius, marškinius, batus – tol, kol visai nusitrins. Turėjau laikytis šalia jos, nevaikščioti vienas, nemiegoti nepažįstamose vietose ar, kol dar gyvenome Alžyre, neslankioti palei jūrą. Ypač palei jūrą. Mama išmokė mane bijoti menkiausios bangelės – iki pat šių dienų smėlis, slystantis iš po kojų toje vietoje, kur banga slūgsta nuo kranto, man kelia minčių apie tai, kaip pradedama skęsti. Iš esmės mama norėjo tikėti, visuomet norėjo tikėti, kad jos sūnaus kūną nusinešė srovė. Taigi mano kūnas tapo mirusiojo *pėdsaku* ir aš galiausiai pasidaviau nebyliam motinos įsakui. Tikriausiai taip galima paaiškinti, kodėl buvau bailys tiesiogine šio žodžio reikšme ir baimę akivaizdžiai stengiausi kompensuoti nuolat lavindamas protą,

tačiau tokio savo elgesio nepavadinčiau ambicijomis. Dažnai sirgau. Kiekvienąsyk ji budėdavo prie mano kūno su mažne nuodėmingu dėmesiu, tokia rūpestinga globa, kad išvelgdavau kažką panašaus į kraujomaišą. Dėl menkiausio įdrėskimo priekaištaudavo taip, lyg būčiau sužeidęs patį Musą. Tad iš manęs buvo atimti sveiki vaikystės džiaugsmi, slėpiningi paauglystės pojūčiai ir erotika. Tapau sugūžusiu tyleniu. Vengiau hamamų, bendrų žaidimų ir žiemą dėvėdavau dželabą, kad apsaugotų mane nuo žvilgsnių. Prireikė ne vienu metų, kad susitaisyčiau su savo kūnu, su savimi pačiu. Beje, o gal tik šiandien esu susitaikęs? Visuomet buvau įsitempęs kaip styga – jaučiau kaltę, kad esu gyvas. Mano rankos taip ir liko sustingusios, veidas – pajuodęs, veido išraiška – niūri ir liūdna. Lyg tikras nakties sargo sūnus miegu mažai ir prastai, iki pat dabar – vien mintis, jog užmerksiu akis ir įkrisiu nežinia kur, be vardo vietoj inkaro, man kelia paniką. Mama man perdavė savo baimes, o Musa – savo lavoną. Kaip manai, ką paauglys gali padaryti, įkliuvęs į tokius motinos ir mirties spąstus?

Pamenu tas dienas, jų būta nedaug, kai lydėdavau motiną Alžyro gatvėse – ieškančią žinių apie dingusį mano brolių. Ji skubėdavo, ir aš bėgdavau paskui ją, akis išmeigęs į jos apdarą, kad nepasimes-

čiau. Tuomet tarp mūsų atsirasdavo smagus glaudus ryšys, trumpai tetrunkančio švelnumo šaltinis. Kalbėdama savąja našlės kalba, išmaningai dejuodama, ji rinko nuorodas ir sumaišydavo tikras žinias su išvakarių sapnų draiskanomis. Vis dar matau mamą, geležiniu gniaužtu suspaudusią vieno Musos draugo ranką, baimingai einančią per prancūzų kvartalus, nes ten mes buvome įsibrovėliai, tariančią nusikaltimo liudininkų vardus, kartojančią juos vieną po kito, duodančią jiems keistas pravardes – Sbanjolis, El Bandis ir taip toliau. Ji tardavo „Sale mano“ vietoj „Salamano“, tas vyras su šunimi, tavašis herojus, sakė, jog jie buvo kaimynai. Ji reikalavo „Rimono“, tai yra Reimono, galvos, to niekur taip ir nerado, ir vis maštau, ar jis apskritai egzistavo, tas, kuris turėtų būti mano brolio mirties ir papročių, kekšių ir garbės painiavos priežastis. Lygiai taip pat abejonių man šiandien kelia nusikaltimo valanda, druska žudiko akyse ir kartais net pats mano brolio Musos egzistavimas.

Taip, keista mes buvom pora, lakstanti po sostinę... Daug laiko prabėgo, ši istorija tapo garsia knyga, paliko šitą šalį ir mus be šlovės, nors motina ir aš – mes abu – buvome aukos, ir tuomet aš keliskart pamėginau, pasitelkęs tik prisiminimus, pereiti per Belkūro kvartalą ir įsivaizduoti tokį patį tyrimą,

ieškoti nuorodų žvelgiant į namų fasadus ir langus. Kai grįždavome namo vakare, išvargę ir tuščiomis rankomis, kaimynai keistai į mus žvilgčiodavo. Manau, mūsų kvartale mes turėjome kelti gailestį. Vieną dieną mamai pavyko šį tą užčiuopti – jai davė adresą. Alžyras, išėjus už mūsų pasaulio ribų, – bausis labirintas, bet mama sugebėdavo jame sukstis. Ji vis ėjo ir ėjo be atvangos, praėjo kapines, turgų po stogu, ėjo palei kavines, per žvilgsnių ir šauksmų džiuungles, pypsint automobiliams, paskui pagaliau sustojo lyg įbesta ir atidžiai nuo šaligatvio nužvelgė namą kitoje gatvės pusėje, tiesiai prieš mus. Diena buvo graži, vilkausi paskui ją lekuodamas, nes ji lėkte lėkė. Visą kelią girdėjau ją burbant įžeidinėjimus ir grasinimus, meldžiantis Dievui ir savo protėviams, o gal paties Dievo protėviams, kas ten ją žino. Kiek persiemiau jos jauduliu, tik kodėl, pats tiksliai nežinojau. Namas buvo dviejų aukštų, langai uždaryti – nieko ypatinga. Gatvėje į mus nepatinkliai žvilgčiojo *rumi*. Ilgai ilgai stovėjome tylėdami. Gal vieną valandą, gal dvi, paskui mama, pamiršusi mane, perėjo gatvę ir ryžtingai pabeldė į duris. Atidarė sena prancūzė. Dienos šviesa akino ponią, ir ji gerai neižiūrėjo pašnekovės, tad delnu prisidengė akis nuo šviesos, atidžiai ją nužvelgė, ir aš pamačiau, kokia ji sutrikusi, nesusivokianti, galiausiai

veidą iškreipė išgąstis. Ji visa išraudo, akyse tvyrojo baimė, ir atrodė, kad tuoj puls šaukti. Tuomet supratau, kad mama jai dėsto patį ilgiausią savo gyvenime prakeiksmą. Prancūzė sujudėjo ant laiptelių, pamėgino atstumti mamą. Išsigandau dėl mamos, išsigandau dėl mūsų. Staiga prancūzė sukniubo ant laiptų be sąmonės. Praeiviai sustojo, mačiau jų šešėlius už savęs, būriavosi grupelėmis, kažkas suspigo: „Policija!“ Kažkokia moteris arabiškai šūktelejo mamai paskubėti, bėgti, greičiau. Tuomet mama apsisuko ir, lyg kreiptusi į visus pasaulio *rumi*, suriko: „Jūra suėš jus visus!“ Paskui griebė mane už rankos, ir nulėkėme lyg pakvaišę. Kai grįžome namo, ji atsitvėrė tylos siena. Miegoti nuėjome nevakarieniavę. Vėliau ji aiškino kaimynėms, kad surado namą, kuriame užaugo žudikas, ir kad įžeidė gal jo senele, gal „kokią kitą giminaitę ar bent jau tokią pat *rumija* kaip jis“, – pridūrė mama.

Žudikas gyveno kažkur kvartale netoli jūros, tačiau daug daug vėliau sužinojau, kad jis tarsi ir neturėjo adreso. Tikrai būta namo, kurio antras aukštas stūksojo tarsi priplotas virš kavinės, prastai saugomas nuo šviesos kelių medžių, tik langai tuo metu visą laiką buvo uždaryti, tad manau, mama įžeidė seną bevardę prancūzę, nieko bendra neturinčią su mūsų nelaime. Paskelbus Nepriklau-

somybę nemažai vandens nutekėjo, kol naujasis nuomininkas atvėrė langines ir išskleidė paskutinę paslapties tikimybę. Pasakoju todėl, kad mums taip niekada ir nepavyko sutikti žmogžudžio, pažvelgti jam į akis ar suprasti, kodėl jis nužudė. Mama išklausinėjo tiek žmonių, jog galiausiai man pasidarė gėda – lyg ji būtų meldusi išmaldos, ne informacijos. Tokie tyrimai jai tapo ritualu skausmui įveikti, o kelionės pirmyn atgal į prancūzų miestą, tegu ir nederamos – ilgų pasivaikščiojimų galimybe. Pameni dieną, kai galiausiai mes atsidūrėme prie jūros – paskutinio apklaustino liudininko. Dangus buvo pilkas, o už kelių metrų nuo manęs tyvuliavo milžiniška mūsų šeimos varžovė, arabų vagilė ir darbininkų kombinezonus vilkinčių smulkių vagišių žudikė. Jūra buvo išties paskutinis liudininkas mamos sąrašė. Atsidūrusi ten, ji ištarė Sidi Abde-rahmano vardą, kelissyk paminėjo Dievą, griežtai prisakė nesiartinti prie vandens ir prisėdo pasitrinti skaudamų kulkšnių. Stovėjau už jos – vaikas priešais nusikaltimo ir horizonto bekraštybę. Užsirašyk šitą sakinį, man jis svarbus. Ką pajutau? Nieko, tik kūną glostantį vėją – buvo ruduo, metų laikas, stojęs po žmogžudystės. Pajutau druską, pamačiau pilkas tankias bangas. Viskas. Jūra lyg siena minkštais, judančiais kraštais. Toly, danguj, plaukiojo sunkūs

balti debesys. Pradėjau rankioti nuo smėlio įvairiausių niekniekius: kriaukles, šukes, butelių kamščius, tamsius dumblius. Jūra nieko mums nepasakė, ir sugniuždyta mama sėdėjo ant kranto, lyg palinkusi virš kapo. Galiausiai atsistojo, įdėmiai pažvelgė į dešinę, paskui į kairę ir kimiu balsu pratarė: „Tepra-keikia tave Dievas!“ Paėmė mane už rankos ir nusi-vedė nuo smėlio pinklių – taip dažnai ji tą darydavo. Nusekiau iš paskos.

Taigi mano vaikystė buvo šmėklos vaikystė. Ži-noma, būta ir laimingų akimirų, tik ar jos svarbios begalinėse užuojautose? Įtariu, kad ne todėl taip kantriai pakenti mano įmantrų monologą. Beje, pats atėjai – niekaip nesuprantu, kaip tau pavyko mus surasti! Esi čia, nes manai, kaip kadaise maniau ir aš, jog gebėsi surasti Musą ar jo kūną bei žmogžudystės vietą ir ištrimituosi naujieną visam pasauliui. Suprantu tave. Tu nori surasti lavoną, o aš stengiuo-si jo nusikratyti. Ir ne vieno, patikėk! Tik Musos kū-nas liks paslaptis. Knygoje apie jį – nė žodžio. Ne-manai, kad tai šokiruojančio smurto neigimas? Kul-ka išleikia, žudikas apsisuka ir eina link paslapties, kuri jam vertesnė dėmesio nei arabo gyvenimas. Jis eina savo keliu, tarp apakimo ir kankinystės. Mano brolis Zoudžas tyliai patraukiamas nuo scenos ir padedamas nežinia kur. Nei matė, nei girdėjo, tik

nužudė. Gali pamanyti, kad pats Dievas paslėpė jo kūną! Jokių pėdsakų komisariatų ir teismo posėdžių protokoluose, knygoje ar kapinėse. Nieko. Kartais kliedesiai nuveda mane dar toliau, visiškai pame-tu siūlo galą. Gal aš, Kainas, nužudžiau savo brolių! Tiek kartų geidžiau nužudyti Musą, kai jis jau buvo miręs, kad nusikratyčiau lavono, kad vėl pajusčiau prarastą mamos švelnumą, atgaučiau savo kūną ir pojūčius, kad... Vis dėlto keista istorija. Nužudo ta-vasis herojus, o kaltę jaučiu aš, aš pasmerktas klajoti, be vietos...

Paskutinis prisiminimas – anapusinio lankymo, penktadieniais, Bab el Uedo viršūnėje. Kalbu apie El Ketarą – kapines, dar vadinamas Kvepalų gaminto-ju, – dėl senovinės šiose apylinkėse įkurtos jazminų distiliacijos gamyklėlės. Kas antrą penktadienį eida-vome aplankyti tuščio Musos kapo. Mama virkau-davo, man tai atrodė ne vietoj ir juokinga, nes toje skylėje nieko nebuvo. Pamenu ten augusias mėtus, medžius, vinguriuojančias alėjas, jos baltą apdarą ir perdėm mėlyną dangų. Visi kvartale žinojo, kad ta skylė tuščia ir kad tik mama užpildo ją maldomis ir netikra biografija. Patikėk, būtent toj vietoj grįžau į gyvenimą. Ten suvokiau, kad turiu teisę į gyvą eg-zistenciją šiame pasaulyje – taip, turiu teisę! – ne-paisant susiklosčiusios beprasmybės stumti lavoną

į viršukalnę, kol jis pradės risti atgal, ir taip be paliivos. Tos dienos, dienos, praleistos kapinėse, buvo pirmosios mano maldos pasauliui dienos. Šiandien sumąstau geresnių. Ten miglotai pradėjau suvokti tam tikrą jausmingumą. Kaip tau paaiškinti? Krentanti šviesa, neįtikėtinai mėlynas dangus, vėjas taip pat pažadino many kažin kokį virpesį, stipresnį nei tiesiog paprastas pasitenkinimas numalšinus poreikį. Primenu tau, buvau kiek mažiau nei dešimties, pienas nuo lūpų dar nenudžiūvęs. Tos kapinės traukė mane tarsi žaidimų aikštelė. Motina niekuomet nesužinojo, kad būtent ten vieną dieną visiems laikams palaidojau Musą, mintyse rėkdamas jam palikti mane ramybėje. Būtent El Ketare, arabų kapinėse, šiandien šiukšlinose ir pilnose bėglių ir girtuoklių, kur, kaip man pasakojo, kiekvieną naktį vagia marmurinius antkapius. Nori ten nueiti? Bergždžias darbas, nieko ten nerasi, juo labiau to – lyg pranašo Juozapo šulinio-duobės – išrausto kapo pėdsakų. Be kūno nieko negalėjome įrodyti. Mama į nieką neturėjo teisės. Nei į atsiprašymus iki Nepriklausomybės, nei į pensiją po jos.

Iš tiesų viską reikėjo pradėti nuo pradžių einant kitu keliu, knygų keliu – tiksliau, pavyzdžiui, tavosios knygos, kurią pasiimi kiekvieną dieną į šitą barą, keliu. Perskaičiau ją prabėgus dvidešimčiai

metų po to, kai ją išleido, ir ji mane sukretė tobulu melu ir magiška sutaptimi su manuoju gyvenimu. Keista istorija, ar ne? Peržvelkime dar kartą: ten yra prisipažinimų, rašytų pirmuoju asmeniu, nors nieko daugiau, kas įrodytų Merso kalbę, nėra; jo motina niekad neegzistavo, ypač jam pačiam; Musa yra arabas, jį galima pakeisti tūkstančiais kitų tos pačios rūšies atstovų, ar net varnu, ar nendre, ką aš žinau; paplūdimio nebėra, išnyko išmindžiotas žmonių ir užstatytas betono pastatai; liudininkų nebuvo, tik vienas dangaus kūnas – Saulė; kaltintojai buvo beraščiai, šiandien išvykę į kitus miestus; ir galiausiai teismo procesas tebuvo maskaradas, dykinėjančių kolonistų iškrypėliškumas. Ką daryti su žmogumi, kurį sutinki negyvenamoje saloje ir kuris sako, kad vakar nužudė Penktadienį? Nieko.

Vieną dieną filme pamačiau žmogų, kopiantį aukštais laiptais prie altoriaus, kur jam turėjo būti perrėžta gerklė kažkokiam Dievui nuraminti. Ėjo nuleidęs galvą, lėtai, sunkiai, lyg būtų išsekęs, palaužtas, nuolankus, bet svarbiausia – lyg kūnas jam jau nebepriklausytų. Mane sukretė jo nuolankumas, jo kvapą gniaužiantis pasyvumas. Be abejo, visi manė, jis nugalėtas, o aš žinojau, kad jo mintys tiesiog jau klajoja kažkur kitur. Žinojau – mačiau, kaip jis lyg naštą ant savų pečių nešė savo kūną. Ir ką gi,

taip, kaip ir tas žmogus, jaučiau veikiau nešiko nuovargį nei aukos baimę.

*

Naktis. Pažvelk į tą neįtikėtiną miestą, argi ne nuostabi harmonija? Manau, reikia kažin ko begalinio, beribio, kad atrastume mūsų – žmonių – padėties pusiausvyrą. Mėgstu Oraną naktį, nepaisydamas vis gausėjančių žiurkių ir visų tų purvinų nesveikų pastatų, kuriuos be perstojo perdažinėja. Tarsi šią valandą žmonės turėtų teisę į kažką daugiau nei rutina.

Ateisi rytoj?